XORIJIY ILG‘OR TAJRIBALAR ASOSIDA MAKTABGACHA TA’LIM TARBIYACHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Berdiyeva Muborak Baxtiyorovna
Guliston davlat pedagogika instituti “Maktabgacha ta’lim” kafedrasi v.b., dotsenti
E-mail:muborak0489@ gmail.com
Tuymuratova Umida Zoir qizi “Maktabgacha ta’lim”yo‘nalish talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada xorijiy ilg‘or tajribalar asosida maktabgacha ta’lim tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari tahlil qilingan. Finlandiya, Singapur, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi rivojlangan davlatlarning ta’lim tizimidagi innovatsion yondashuvlar, mentorlik faoliyati, raqamli texnologiyalar hamda uzluksiz kasbiy rivojlanish tajribalari yoritilgan. Shuningdek, ushbu tajribalarni O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimiga tatbiq etishning pedagogik imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, tarbiyachi, kasbiy kompetentlik, xorijiy tajriba, innovatsion texnologiyalar, mentorlik, STEAM ta’limi, raqamli pedagogika.

Аннотация: В данной статье анализируются механизмы развития профессиональной компетентности воспитателей дошкольного образования на основе передового зарубежного опыта. Освещены инновационные подходы, менторская деятельность, цифровые технологии и опыт непрерывного профессионального развития в системе образования таких развитых стран, как Финляндия, Сингапур, Германия, Япония и Южная Корея. Также обоснованы педагогические возможности внедрения этих опытов в систему дошкольного образования Узбекистана.

Ключевые слова: дошкольное образование, воспитатель, профессиональная компетентность, зарубежный опыт, инновационные технологии, менторство, STEAM-образование, цифровая педагогика.

Abstract: This article analyzes the mechanisms for developing the professional competence of preschool educators based on advanced foreign experiences. Innovative approaches, mentoring systems, digital technologies, and continuous professional development practices in the educational systems of Finland, Singapore, Germany, Japan, and South Korea are highlighted. The pedagogical possibilities of implementing these experiences into the preschool education system of Uzbekistan are also substantiated.

Keywords: preschool education, educator, professional competence, foreign experience, innovative technologies, mentoring, STEAM education, digital pedagogy.

Jahon ta’lim tizimida yuz berayotgan integratsion jarayonlar, innovatsion texnologiyalarning jadal rivojlanishi hamda inson kapitaliga bo‘lgan ehtiyojning ortib borishi maktabgacha ta’lim tizimiga nisbatan yangicha yondashuvlarni shakllantirmoqda. Maktabgacha ta’lim insonning keyingi intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga asos bo‘luvchi muhim bosqich hisoblanib, ushbu jarayonning samaradorligi ko‘p jihatdan pedagog kadrlarning kasbiy kompetentligiga bog‘liqdir. Shu bois bugungi kunda dunyoning rivojlangan davlatlarida maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun yuqori malakali, kreativ fikrlovchi, innovatsion texnologiyalarni amaliyotga tatbiq eta oladigan hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni puxta egallagan tarbiyachilarni tayyorlash masalasi ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Maktabgacha ta’lim tarbiyachisining kasbiy kompetentligi pedagogik faoliyatni samarali tashkil etish, bolalar bilan individual ishlash, ta’lim jarayonida zamonaviy metod va texnologiyalardan foydalanish, bolalarning psixologik xususiyatlarini hisobga olish hamda ularning ijodiy va intellektual salohiyatini

rivojlantirish kabi ko‘plab ko‘nikmalar majmuasini o‘z ichiga oladi. Zamonaviy pedagogdan faqat nazariy bilim emas, balki kommunikativ madaniyat, media savodxonlik, refleksiv yondashuv, pedagogik moslashuvchanlik va innovatsion faoliyat yuritish qobiliyati ham talab etiladi. Shu sababli maktabgacha ta’lim tizimida faoliyat yurituvchi pedagog kadrlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb pedagogik muammolaridan biri hisoblanadi.

Xalqaro tajribalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Finlandiya, Singapur, Janubiy Koreya, Yaponiya, Germaniya va Kanada kabi rivojlangan davlatlarda maktabgacha ta’lim tarbiyachilarini tayyorlash tizimi kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan. Ushbu mamlakatlarda pedagoglarni tayyorlash jarayonida amaliyot va nazariya integratsiyasiga, innovatsion metodikalardan foydalanishga, tarbiyachining mustaqil kasbiy rivojlanishiga hamda uzluksiz malaka oshirish tizimiga alohida e’tibor qaratiladi. Ayniqsa, Finlandiya ta’lim modelida tarbiyachining pedagogik erkinligi va kreativ yondashuvi qo‘llab-quvvatlansa, Singapur tajribasida pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish va zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish ustuvor yo‘nalish sifatida qaraladi. Yaponiya va Janubiy Koreya tajribalarida esa bolaga individual yondashuv, intizom va ijtimoiy moslashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishda pedagog mahoratining muhimligi ta’kidlanadi. O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish, sohada faoliyat yuritayotgan pedagog kadrlarning malakasini oshirish va ularning kasbiy kompetentligini takomillashtirish bo‘yicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, maktabgacha ta’lim tashkilotlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan ta’minlash, tarbiyachilar uchun malaka oshirish kurslarini tashkil etish, xalqaro ta’lim standartlari asosida yangi o‘quv dasturlarini joriy etish hamda xorijiy tajribalarni milliy ta’lim tizimiga moslashtirish masalalariga katta e’tibor berilmoqda. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatmoqdaki, ayrim hollarda pedagoglarning innovatsion faoliyatga tayyorgarligi, raqamli texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalari va zamonaviy metodlarni qo‘llash darajasi yetarli emas. Bu esa xorijiy ilg‘or tajribalarni chuqur o‘rganish va ularning samarali jihatlarini milliy ta’lim tizimiga integratsiya qilish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida faoliyat yuritayotgan tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy pedagog nafaqat bolalarga bilim beruvchi mutaxassis, balki ularning psixologik, ijtimoiy va ijodiy rivojlanishini ta’minlovchi shaxs sifatida ham faoliyat olib boradi. Shu sababli rivojlangan davlatlarda tarbiyachilarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish jarayoni innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilmoqda.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, tarbiyachilar kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliyotga yo‘naltirilgan ta’lim, raqamli texnologiyalardan foydalanish, mentorlik tizimi, uzluksiz kasbiy rivojlanish hamda kreativ pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, Finlandiya, Singapur, Germaniya va Yaponiya ta’lim tizimlarida pedagoglarni tayyorlashning samarali mexanizmlari ishlab chiqilgan.

1-jadval

Xorijiy davlatlarda tarbiyachilar kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari

Davlat	**Asosiy yondashuv**	**Muhim mexanizm**	**Natijadorlik**
Finlandiya	Kompetensiyaviy yondashuv	Pedagogik erkinlik va refleksiv faoliyat	Tarbiyachining mustaqil fikrlashi rivojlanadi
Singapur	Innovatsion ta’lim modeli	Raqamli texnologiyalar va STEAM ta’limi	Zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmasi shakllanadi
Germaniya	Dual ta’lim tizimi	Nazariya va amaliyot integratsiyasi	Amaliy tajriba kuchayadi
Yaponiya	Intizom va jamoaviylik	Mentorlik tizimi va doimiy kuzatuv	Pedagogik mas’uliyat oshadi
Janubiy Koreya	Raqamli transformatsiya	Elektron platformalar va treninglar	Media savodxonlik rivojlanadi

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, rivojlangan davlatlarda tarbiyachilar kompetentligini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar va amaliy faoliyatga alohida e’tibor qaratiladi. Ushbu tajribalar pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish bilan bir qatorda ta’lim sifatining yaxshilanishiga ham xizmat qiladi.

Finlandiya tajribasida tarbiyachining pedagogik mustaqilligi va ijodiy yondashuvi muhim o‘rin tutadi. Ushbu mamlakatda pedagoglar bolalarning individual qiziqishlari va ehtiyojlaridan kelib chiqib ta’lim jarayonini tashkil etadilar. Tarbiyachilar muntazam ravishda refleksiv tahlil olib borish orqali o‘z faoliyatini baholaydi va takomillashtirib boradi. Bu esa pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Singapur ta’lim tizimida esa maktabgacha ta’lim tarbiyachilarining raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga katta e’tibor qaratiladi. Pedagoglar uchun maxsus elektron platformalar, onlayn treninglar va innovatsion metodikalar ishlab chiqilgan. STEAM texnologiyalaridan foydalanish orqali bolalarning kreativ va mantiqiy fikrlash qobiliyatlari rivojlantiriladi. Natijada tarbiyachilar zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Germaniya tajribasida dual ta’lim tizimi muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tizimda pedagoglar nazariy bilim bilan bir qatorda amaliy faoliyatni ham bir vaqtning o‘zida olib boradilar. Bu esa kelajakdagi tarbiyachilarning kasbiy moslashuvchanligini oshirib, ularni real pedagogik jarayonlarga tayyorlaydi. Amaliyot jarayonida pedagoglar tajribali mutaxassislar tomonidan kuzatilib, metodik tavsiyalar bilan ta’minlanadi.

Yaponiya va Janubiy Koreya tajribalarida esa intizom, jamoaviylik va mas’uliyat hissini rivojlantirish asosiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu davlatlarda mentorlik faoliyati samarali yo‘lga qo‘yilgan bo‘lib, yosh pedagoglar tajribali

mutaxassislar rahbarligida faoliyat yuritadilar. Bu esa ularning kasbiy mahoratini shakllantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zbekistonda ham maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish va tarbiyachilar kompetentligini oshirish bo‘yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, malaka oshirish kurslari, raqamli ta’lim platformalari va innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali pedagoglarning kasbiy rivojlanishiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Biroq xorijiy tajribalarni milliy mentalitet va ta’lim tizimi xususiyatlaridan kelib chiqib moslashtirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish ta’lim sifatini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta’lim jarayonida pedagogdan nafaqat chuqur nazariy bilim, balki innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish, kreativ yondashuv, kommunikativ madaniyat hamda bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda faoliyat yuritish talab etilmoqda. Shu jihatdan xorijiy ilg‘or tajribalarni o‘rganish va ularning samarali mexanizmlarini milliy ta’lim tizimiga tatbiq etish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot davomida Finlandiya, Singapur, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi rivojlangan davlatlarda maktabgacha ta’lim tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan samarali yondashuvlar tahlil qilindi. Ushbu davlatlar tajribasi pedagoglarni tayyorlash jarayonida uzluksiz kasbiy rivojlanish, mentorlik faoliyati, refleksiv yondashuv, raqamli texnologiyalar hamda amaliyotga yo‘naltirilgan ta’limning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Ayniqsa, pedagoglarning mustaqil fikrlashi, kreativ faoliyati va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Shuningdek, xorijiy tajribalar asosida maktabgacha ta’lim tizimida STEAM texnologiyalari, elektron ta’lim platformalari, multimedia vositalari va innovatsion metodikalardan foydalanish pedagoglarning kasbiy salohiyatini oshirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi. Bu esa bolalarning intellektual, ijtimoiy va ijodiy rivojlanishini ta’minlash bilan bir qatorda ta’lim jarayonining sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarilishiga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda ham maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilayotgan bir davrda xorijiy tajribalarni milliy qadriyatlar va ta’lim tizimi xususiyatlariga mos ravishda integratsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, tarbiyachilar uchun zamonaviy malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish, raqamli pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish, mentorlik tizimini takomillashtirish va innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish orqali pedagog kadrlar tayyorlash sifatini yanada oshirish mumkin.

Kelgusida maktabgacha ta’lim tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda xalqaro hamkorlikni kengaytirish, xorijiy ta’lim muassasalari bilan tajriba almashish, zamonaviy metodikalarni amaliyotga tatbiq etish hamda pedagoglarning ilmiy va innovatsion faoliyatini qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega bo‘ladi. Bu esa raqobatbardosh, yuqori malakali va zamonaviy bilimlarga ega

pedagog kadrlarni tayyorlash orqali maktabgacha ta’lim tizimi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022-y.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent: Adolat, 2020-y.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “2030-yilgacha maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi”. – Toshkent, 2019-y.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Maktabgacha ta’lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qaror. – Toshkent, 2018-y.
5. Hasanboyeva O. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018-y.
6. Qodirova F., Toshpo‘latova Sh. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Tafakkur, 2019-y.
7. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2020-y.
8. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari. – Toshkent: Fan, 2019-y.
9. Yo‘ldashev J., Xasanov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021-y.
10. Nishonova S. Komil inson tarbiyasi. – Toshkent: Ma’naviyat, 2017-y.
11. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Aloqachi, 2018-y.
12. Azizxo‘jayeva N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2020-y.